

«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի

նեկտոր մ.գ.դ.

Ա.Մ. Ծատուրյան

03 2026 թ.

ԿԱՐԺԻԷ

ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

Սաթենիկ Սլավիկի Միսակյանի «ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՅԱՑՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՏԵՍԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ» խորագրով ԺԳ.00.01 - «Մանկավարժության տեսություն և պատմություն» մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության մասին

Սաթենիկ Սլավիկի Միսակյանի «Սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման տեսագործնական հիմունքները» թեմայով ատենախոսությունը և սեղմագիրը քննարկվել են Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարանի Մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի նիստում (Արձ. թիվ 17, կայացած՝ 26.03.2026թ.):

Մասնակցում էին Մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի մ.գ.դ., պրոֆեսոր Պ. Գևորգյանը, մ.գ.թ., դոցենտներ Լ. Բաղդասարյանը, Բ. Վիրաբյանը, Ա. Հովհաննիսյանը, Ա. Հարությունյանը, Լ. Դանիելյանը, Լ. Մարուքյանը, Ա. Ստեփանյանը, Զ. Գրիգորյանը, մ.գ.թ. Ն. Ներկարարյանը, Ն. Հովհաննիսյանը, հ.գ.թ., դոցենտներ Ն. Կոստանոյանը, Վ. Միրզոյանը, Մ. Մազմանյանը, դասախոսներ Ն. Հովսեփյանը, Ն. Ստեփանյանը, Ա. Խաչատրյանը:

Հազարամյակի մարտահրավերների համատեքստում գլոբալ հիմնախնդիր են դարձել մարդու՝ օրավուր աճող պահանջմունքների ու բնական ռեսուրսների համաչափության պահպանումը, էկոլոգիական էթիկայի ու էկոլոգիական

իրավունքի հիմնադրույթների սահմանումը, էկոլոգիական կրթության սոցիալ-մանկավարժական տեսանկյունների հստակեցումը: Ուստի, ներկայումս կենսական կարևոր նշանակություն ունեն աճող սերնդի, էկոլոգիական մշակույթի և գիտակցության զարգացման, էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման հարցերը:

Հեղինակը նշում է, որ էկոլոգիական աշխարհայացքի սոցիալական կրողներից են համարվում հանրակրթական դպրոցի սովորողները, այսինքն՝ նրանք, ովքեր դառնալու են հասարակության լիիրավ անդամներ և քաղաքակրթության առաջընթացն ապահովողներ: Անձի էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման հիմնադրույթները բխում են էկոլոգիական կրթության ընդհանուր նպատակներից և անձի էկոլոգիական գիտակցության ձևավորման սկզբունքներից:

Ըստ ատենախոսի կատարած դիտարկումների, ինչպես նաև նրա կողմից հանրակրթության բովանդակությունն արտահայտող փաստաթղթերի վերլուծության, տեսական և գործնական մակարդակներում բավականաչափ նպատակային չի իրականանում էկոլոգիական կրթությունն ու դաստիարակությունը, հստակ նախանշված չեն այդ առարկայի նպատակը, բովանդակությունը, կառուցվածքը, սկզբունքները, գործառույթները, մեթոդական և դիդակտիկական տեսանկյունները:

Սովորողների էկոլոգիական գիտելիքները, համապատասխանաբար նաև էկոլոգիական աշխարհայացքը, գիտակցությունը, մշակույթը, էթիկան համակարգված ձևավորելու համար անհրաժեշտություն կա գիտականորեն, մեթոդական և տեխնոլոգիական տեսանկյուններից մշակել այդ գործընթացի արդյունավետ ձևավորման մանկավարժական մոդելը, ինչպես նաև հիմնավորել «էկոլոգիայի և բնապահպանության հիմունքներ» առանձին դասընթացի ուսումնասիրումը:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երկու գլխից, եզրակացություններից, 8 աղյուսակից, 1 գծապատկերից, 7 տրամագրից, 132 անուն օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածից: Ատենախոսության ծավալը կազմում է 150 համակարգչային էջ:

Ատենախոսության առաջին՝ «Սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման գիտատեսական հիմնավորումը» խորագրով գլխում, որն ունի երեք

ենթագլուխ, դիտարկվել են հիմնախնդրի վերաբերյալ փիլիսոփաների, մանկավարժների, հոգեբանների մեթոդաբանական և հայեցակարգային մոտեցումները և «Էկոլոգիական աշխարհայացք» հասկացության հետ անմիջականորեն առնչակցվող «Էկոլոգիական մշակույթ», «Էկոլոգիական գիտակցություն», «Էկոլոգիական դաստիարակություն», «Էկոլոգիական մտածելակերպ», «Էկոլոգիական կրթություն» հասկացությունները:

Հեղինակը ներկայացնում է, որ հիմնախնդրի շրջանակներում իրականացրած վերլուծությունները թույլ են տվել որոշելու աշխարհայացքի էական կողմերը՝ այն հատկանիշները, որոնք բնորոշ են մարդուն և ձևավորվում ու զարգանում են կենսական կարևոր որոշումների կայացման և դիրքորոշումների կայունացման գործընթացում, ինչպես նաև բնութագրելու այն ամբողջական գործընթացը, որն ընդգրկում է անձի բոլոր ոլորտները՝ իմացական, հուզական, արժեքային, դրդապատճառային-պահանջմունքային և այլն:

Այս գլխում հանգամանորեն մշակվել են սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման հայեցակարգն ու ռազմավարությունները՝ ըստ ժամանակակից մանկավարժական և էկոլոգիական կրթության մոտեցումների, դիտարկվել, բնութագրվել և հիմնավորվել են էկոլոգիական անընդմեջ կրթության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական սկզբունքները, էկոլոգիական անընդմեջ կրթության մակարդակները, հանրակրթական դպրոցի տարբեր աստիճանների հենքային ուսումնական պլանների դպրոցական բաղադրիչներում «Էկոլոգիայի և բնապահպանության հիմունքներ» դասընթացի ներմուծման և դրա շրջանակներում համապատասխան մանկավարժական ներգործության անհրաժեշտությունը՝ ուղղված դպրոցականների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորմանը: Անդրադարձ է կատարվել այն հիմնական գաղափարներին, խնդիրներին ու նպատակներին, որոնք պետք է ընկած լինեն վերոնշյալ դասընթացի հիմքում:

Ատենախոսության երկրորդ՝ «Սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման մանկավարժական մոդելը և դրա արդյունավետության ապահովման մանկավարժական պայմանները» խորագրով գլուխը բաղկացած է 3 ենթագլխից, որտեղ հեղինակի կողմից ներկայացված են առաջարկվող դասընթացի

բովանդակության հիմքը կազմող գիտական հասկացությունները և մշակված էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման մանկավարժական մոդելի կառուցվածքային բաղադրիչները՝ սկզբունքներ, ժամանակակից փոխներգործուն մեթոդներ, տեխնոլոգիաներ, միջոցներ և ձևեր: Բնութագրված են ուսուցման մեթոդների կիրառման էությունը և դրանց զարգացնող գործառույթները: Առանձնահատուկ կարևորվել են այն փոխներգործուն մեթոդներն ու տեխնոլոգիաները, որոնք սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքը զարգացնող մեծ ներուժ ունեն և էականորեն նպաստում են սովորողների աշխարհընկալմանը, մտահորիզոնի ընդլայնմանը, քննադատական մտածողության, հաղորդակցական, երկխոսական, համագործակցային կարողունակությունների զարգացմանը, էկոլոգիական աշխարհայացքի, իմացական-ճանաչողական դրդապատճառների ձևավորմանը, փոխադարձ աջակցությանը: Աշխատանքում ներկայացված է համագործակցային-նախագծային աշխատանքի կազմակերպման նմուշօրինակ՝ «խմբային հետազոտություն» մեթոդի կիրառմամբ, ինչպես նաև էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորմանն ուղղված ուսումնական աշխատանքի կազմակերպման ձևերը:

Ատենախոսը հանգամանորեն վերլուծել է հանրակրթական դպրոցում սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման առաջնային գործոնները՝ էկոլոգիական կրթության առաջնային նպատակների սահմանումը, այդ գործընթացի տեսական և գործնական կողմերի մշակումը, մեթոդական համակարգի առանձնահատկությունների որոշումը բնագիտական առարկաների ուսուցման մեթոդների, միջոցների, ձևերի, եղանակների ընդհանուր համակարգում, յուրացված գիտելիքները գործնականում կիրառելու համար ուսումնական և արտաուսումնական գործունեության ընթացքում համապատասխան մանկավարժական պայմանների ստեղծումը: Դպրոցականների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման գործոն է դպրոցականների մասնագիտական կողմնորոշումների ձևավորման ընդհանուր խնդիրների սահմանումը, դպրոցի և մասնագիտական բուհերի միջև համագործակցությունն ու կրթական ծրագրերի փոխհամաձայնեցումը, տեղային, տարածաշրջանային, գլոբալ գործոնների և էկոլոգիական կրթության հեռանկարային զարգացումների հաշվառումը:

Հիմնախնդրի վերաբերյալ դիտարկումները և հայեցակարգային մոտեցումների վերլուծությունը հնարավորություն են տվել ատենախոսին որոշարկելու հանրակրթական դպրոցի ուսումնադաստիարակչական գործընթացում սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման մանկավարժական պայմանները:

Այս գլխում հիմնավորվել է դպրոցականների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման ուղղությամբ հեղինակի կողմից առաջարկվող մանկավարժական մոդելի արդյունավետությունը: Ներկայացվել են հետազոտության ընթացքում մշակված հանրակրթական դպրոցում սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորվածության չափանիշները:

Աշխատանքում վերլուծվել են կատարված հետազոտության արդյունքները, որին մասնակցել են 30 ուսուցիչ և հանրակրթական դպրոցի 400 սովորող: Ուսուցիչների շրջանում իրականացված անկետավորման արդյունքները թույլ են տվել ենթադրել, որ կենսաբանության դասընթացում էկոլոգիային հատկացված բաժնի ժամանաքանակը ուսուցիչները գնահատում են ոչ բավարար:

Հետազոտության ընթացքում իրականացվել է էկոլոգիական աշխարհայացքի՝ ըստ առանձին բաղադրատարրերի ձևավորվածության մակարդակների վերլուծություն: Սովորողներին առաջարկված հարցաթերթիկի պատասխանների վերլուծությունը թույլ է տալիս բնութագրել էկոլոգիական աշխարհայացքի առանձին բաղադրատարրերի ձևավորվածության մակարդակները:

Սաթենիկ Միսակյանը ներկայացրել է հետազոտության գործընթացում ընդգրկված սովորողների մասնակցության ցուցանիշները հետազոտության սկզբում և վերջում: Հարցման արդյունքները ցույց են տվել, որ հետազոտության հաստատող փուլում սովորողների մեջ գերակշռում է ճանաչողական բաղադրատարրը, քիչ է զարգացած վարքային-խնայողական բաղադրատարրը, ավելի թույլ է արտահայտված արժեքային-գնահատողական բաղադրատարրը:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է աշխատանքի բովանդակությանը, արտացոլում է նրա հիմնական դրույթները:

Ատենախոսն ունի 8 գիտական հոդված:

Հարկ ենք համարում նշել Սաթենիկ Միսակյանի ատենախոսական աշխատանքի արժեքավոր կողմերը.

1. մանրակրկիտ վերլուծված է «Էկոլոգիական աշխարհայացք» հասկացությունը և ներկայացվել է վերլուծություններից բխող սահմանումը.

2. Էկոլոգիական աշխարհայացք հասկացության համակարգում արժևորվել են ճանաչողական, արժեքային-գնահատողական, վարքային-գործնական բաղադրատարրերը,

3. մշակել է էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման մոդել և դասընթացի այլընտրանքային ծրագիր:

Արժևորելով ատենախոսի կողմից կատարած գիտական աշխատանքը՝ հարկ ենք համարում ներկայացնել մի քանի նկատառում.

1. Ատենախոսության «Բովանդակություն» բաժնում 1.3 ենթագլուխը ձևակերպված է ««Էկոլոգիայի և բնապահպանության հիմունքներ» դասընթացի ձևավորման սկզբունքները և ուսումնական նպատակները», իսկ սեղմագրի և աշխատանքի մեջ ««Էկոլոգիայի և բնապահպանության հիմունքներ» դասընթացի ձևավորման սկզբունքները, գաղափարները և ուսումնական նպատակները»:

2. Հետազոտության 4-րդ, 5-րդ, 6-րդ, 7-րդ գիտական վարկածները ներկայացված են նաև որպես հետազոտության խնդիրներ (4-7):

3. Ատենախոսության մեջ նշված չէ, թե որ դասարանի համար է նախատեսված առաջարկվող դասընթացի այլընտրանքային ծրագիրը, քանի որ 9-րդ դասարանի «Կենդանաբանություն» դասագրքի 5-րդ բաժինը վերնագրված է «Էկոլոգիայի և բնապահպանության հիմունքներ» (էջ 122-160), իսկ 12-րդ դասարանի «Կենսաբանություն» դասագիրքը սկսվում է «Կյանքը համակեցություններում: Էկոլոգիայի հիմունքներ» բաժնով (էջ 3-61):

4. Ատենախոսության մեջ նշված չէ, թե որ տարիքի սովորողների հետ է իրականացվել գիտափորձը:

5. Ցանկալի կլիներ ատենախոսության մեջ ներկայացվեին ուսուցիչների հետ անցկացրած հետազոտության հավաստի տվյալները:

6. Հետազոտությունն իրականացվել է Երևան քաղաքի թիվ 190 ավագ, թիվ 191 հիմնական, Փարաքարի և Շիրակի մարզի Զրափի գյուղի միջնակարգ դպրոցներում:

Աշխատանքը կշահեր, եթե ատենախոսության մեջ ներկայացվեին քաղաքի և գյուղի սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքային տարբերությունները:

7. Աշխատանքում առկա են տեխնիկական բնույթի վրիպակներ:

Սաթենիկ Սլավիկի Միսակյանի «Սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման տեսագործական հիմունքները» խորագրով թեկնածուական ատենախոսությունն անշուշտ ունի գիտական նշանակալի արժեք, այն օգտակար է դպրոցում դասավանդող կենսաբանության ուսուցիչների, մանկավարժական տարբեր ոլորտներում աշխատող մասնագետների և այդ ոլորտում ընդգրկված առանձին սուբյեկտների համար:

Եզրակացություն

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը, նրա գիտական նորույթը, տեսական և գործնական նշանակությունը, ինչպես նաև ստացված արդյունքների հավաստիությունը և հիմնավորվածությունը թույլ են տալիս եզրակացնել, որ Սաթենիկ Միսակյանի «Սովորողների էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման տեսագործական հիմունքները» թեմայով ատենախոսությունն ինքնուրույն, ավարտուն գիտական աշխատանք է, ունի կարևոր տեսական և գիտական նշանակություն, համապատասխանում է ՀՀ ԲԿԳԿ-ի գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 7-րդ կետի պահանջներին և ԺԳ.00.01 - «Մանկավարժության տեսություն և պատմություն» մասնագիտական թվանիշին, իսկ ատենախոսն արժանի է հայցվող մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանին:

Մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի վարիչ,

մ.գ.թ., դոցենտ՝

Լ.Գ. Բաղդասարյան

Լ. Բաղդասարյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝

ՎՊՀ-ի գիտքարտուղար

մ.գ.թ., դոցենտ՝

Ս.Բ Բեժանյան